

חיי ומותו של גאון הפנטומימה הישראלית הצעיר, שכוכבו זרח, נצץ ודעך בשנה

ושמו וילי

איש היה

על הבמה

בחיים

הישראלית. וילי בא, ראה והופנט. החלטתו, לאחר שבקר מספר פעמים בהופעותיהם היתה מהפכנית לגבי חבר קיבוץ: הוא החליט כי הפנטומימה היא אמנות ועליו להיות אמן הפנטומימה.

בעיניו כשופות עקב וילי אחר הופעותיהם של האורחים מפאריס. הרגילי ההליכה במקום שפנטומימאי ישראלי אחר, קנה לו בהם את עולמו, היו עבורו יותר מההופעה אמנותית סתם. וילי בלע אותם בעיניו, נשם אותם לקרבו, למד כל פרט ופרט בטכניקה המצוינת של השניים, שיכלה להועיל לו מאוחר יותר, בתיאגולי היחיד שלו.

★ ★ ★

לוח הזמנים שובש

המוזר שיחק לו לילי. שנה לאחר מכן נשלח בשליחות תנועתו לצרפת. מעשהו הראשון היה, לכשהגיע לסאריס, לבקר בתיאטרון של מארסו. הוא מצא את המורה הגדול כפי שהגיתו בתל-אביב. עד מהרה החל וילי לקחת שעורים בבית ספר דרמטי צרפתי. ברוחו כבר היה טוה צורתה של אמנות ישראלית חדשה, אמנות הפנטומימה.

רק ארבעה חודשים הצליח וילי ליהנות ממזלו. לאחר מכן אול לו הכסף. הוא חזר לשדות המרעה של גיריס, מקום בו שימש כבקר מספר אחד של משקו.

אולם וילי לא זנח את תלמודו. בכוחות עצמו, ללא כל עזרה או בקורת מקצועית, סיגל לו הפנטומימאי הישראלי הצעיר, סגנון הופעות משלו. הוא הכין לו בגד שחור, הדוק לגופו, צבע את פניו גלויי החיים במשחת איפור לבנה ושניה לסוף צורת חלל ריק, בהסתירו את שיניו הלבנות תחת זוג לוחות צרים ושחורים. או החל לשקוד על הרפרטואר שלו, שמאוחר יותר, במוסקבה, הביא עשרות אלפי צופים לתשואות של התלהבות, שיבש לחלוטין את לוח הזמנים של ההופעות האמנותיות בפסטיבל.

★ ★ ★

חיבה בשפה בלתי מובנת

יה זה הקטע המשפס, לפי רישומיו של דומייה, שהקינה לו במוסקבה את אהדת צופיו, הביא אותו עד לאולפן הטליוויזיה המוסקבאי. פעם, כשהעלה אהדות מדמויותיו בפיני חברים, העיר אחד מהם: "הכל טוב ויפה, אך מה תעשה ללא להקני?"

שאלה זו דירבנה את וילי ליצור לו להקה משל עצמו, להקה רבת דמויות המבוססת על שחקן יחיד: הוא עצמו. לפי רישומיו של דומייה הכין להצגה את המשפס, בו הוא מופיע חליפות, מבלי לשנות את תלבושתו או את מראהו, תוך שינוי מקום עמידתו בלבד, בדמויותיו של הנאשט, הקטיגור, הסניגור, השופט, ושמש בית הדין, הצלחתו היתה מרעישת. לאחר הופעתו בטליוויזיה הרוסית, היו צופים נרגשים עוצרים אותו ברחוב, מעתירים עליו מילות חיבה בשפה בלתי מובנת.

וילי חזר ארצה כשבמחוז חוכניות חדשות. הוא תכנן מסע ליפאן, בה קיווה למצוא את שורש אמנות הפנטומימה, אולם משקו היה זקוק לו. ישר מהופעותיו במחוזות התיאטרון, שם הופיע כדי לאסוף כסף לנסיעתו, נקרא הוא אל רפת המבכירות, לתת יד לחבריו בהמלטה המבורכת שירדה על המשק.

הוא הספיק עוד להכין את הופעתו להקתו בפסטיבל הקי-בוצים, ובערב פתוח בבית ציוני אמריקה — ואחר הכריעה אותו המחלה. בין יתר הופעותיו היה ידוע הקטע המתח, בו היה מופיע וילי בחלוק לבן, מציל בכשרון פלאי את חיי חוליו האנושים ביותר. רק את חייו הוא לא יכל היה איש להציל עוד.

כ זמן מלבדו ידעו את הסוד: וילי, גאון הפנטומימה הצעיר, גוסס. מחלת הסרטן הממאירה אכלה את קרבו בקצב מחמיר והולך. חבריו וידידיו הקרובים ידעו על כך. הם גם ידעו כי לדעם הטוב, שחיכו לא סר מעולם מעל פניו, לא נותרו אלא שכועות ספורים לחיות. אולם הם שמרו זאת בסוד. איש לא רצה להקדיר בצל את ימי חייו האחרונים.

הדבר החל לפני חודשים ספורים, בעת הופעה מעל בימת פסטיבל הקיבוצים. וילי חש בכאבים גוברים והולכים בבטנו. הוא נלקח לבית-חולים, מקום בו אמרו הרופאים לנתח את המעי העיוור שלו. בעת ההכנות לניתוח נתגלה הסרטן, אשר כבר הספיק להגיע למימדים חמורים. הם תפרו את מקום החתך, הודיעו לחולה שלהם כי עתה יבריא וילך. רק לרעיו הקרובים, ביניהם אחיו היחיד שנותר מכל משפחתו, הודיעו על האסון.

וילי לא היה מודאג גם כשחזרו הכאבים. כי לגביו, לא היו היסורים בכחנית חידוש. וילי נולד לפני 29 שנה בעירה ורודן הצרפתית, מקום בו הצליחו חילות הצרפתים להביס את חייליו הפרוסים של הקיסר הגרמני. הוא איבד את משפחתו בתחילת מלחמת העולם השנייה, כשאותם פרוסים מובסים הפעם במידים נאציים, צעדו שנית על אדמת צרפת. הגער נוד על פני כל צרפת ומהר מדי מצא את עצמו במוסד נוקשה לעבריינים צעירים.

★ ★ ★

מעודה בחדר קפוא

ה זמנים היו קשים. הסופה הנוראה נכנסה כבר לשנתה השלישית, וילי, רעב ללחם ומוכה, מצא מקלט באותו מוסד. עבורו, נער יהודי שחרחר וגמור-קומה, היה זה מקלט-חסד. מאות אלפים מבני גזעו וגילו, להם לא שיחק המזל, יצאו אותה שעה לדרכם האחרונה עלי אדמות, לתאי הגזים באושוויץ.

כאן גם גילה וילי את כשרונו הגנוז. בחדר צר, כשהטמי פרטורה בחוק מגיעה למעלות אחדות מתחת האפס, החם ווילי את ליבות רעיו, בספורים מצחיקים ללא מילים. הוא היה נעור אך בגופו הגמיש ובתנועות ידיו. רעיו, נערים קטוחים שנאספו מאשפות הרחוב הצרפתי הכבוס, היו צוחקים בכל פה. רעיו וקפואים מקור כמו שהם, הצליח וילי לשכנעם בכח חיקוי בלתי רגיל, כי הם סועדים ברגע זה ליד שולחן ערוך בכל טוב, או חוזים כסרט משעשע של השמן והרוזה.

המלחמה תמה. וילי, עתה זאב ליכטנבוים, נער יהודי בן 17, מצא את עצמו על אנית המעפילים תלחח, שניסתה לגנוב, ללא הצלחה, את גבול המים הטריטוריאליים הפלסטיני-נאים. עם חבריו לגורל, הגיע וילי לגמל חופה, בלתי משחתת בריטיות, נכלא במחנה העולים בעתלית. לכשי שוחרר, הצטרף עם חבריו לחברת הנוער של השומר הצעיר בקבוץ עין החורש.

★ ★ ★

הבחוק גבר על ההפגזה

א זמן הנער, שעשר שנים לאחר מכן נועד לזכות בפרס הראשון ובמדליית זהב לפנטומימה של פסטיבל הנוער במוסקבה, לא הסתפק בשערוי העברית והעבודה החקלאית בלבד; כשהוא נעור בשני שולחנות צמודים כבמה, ובפנים קופאת כתלבושת, המשיך להעלות בפני רעיו וחבריו המשק כאחד את סיפורי הפנטומימה שבגרו יחד עמו. רעמי צחוק וטפחות על כתף היו שכרו. במלחמת העצמאות הצטרפו וילי וחבריו כנרעין לקיבוץ

פעים תרבותיים ואמנותיים כמו הבלט הלונדוני, מרתה גראהם או אפילו הופעות בידור משוכחות כמו הזמר שרל טרנה או תיאטרון הבובות פיגולי. משום כך, אין ספק שתיאטרון הקסן בזירה, בביצועם הי נלעג של יעקב כרוד וחבריו, יעלה בקופו תיו על מלאך האבן, על זנקי ארץ אחובה ואולי אפילו על קופותיו של מויסח היר טילאטור. הבלתי נשכח בטפשותו.

תדריך

- העולם הזה ממליץ על מאורעות הבידור והאמנות המוצגים השבוע ברחבי הארץ:
- **הערב אימפרוביזציה** (התיאטרון הקאמרי) רון הקאמרי) למקורבי תיאטרון, למעריציו של חלסי (ואה לעיל).
- **חום... עברנו!** (בצל ירום) טרי, רענן אך לא חריף.
- **מזאך האבן** (התיאטרון הקאמרי) עשוי שישי, אך שחקניו עשויים בשר ודם. הצגה טובה בהשתתפותם של בתיה לנצט, עודד תאומי, יוסי ידון ודבורה קידר.
- **דבר אל הקיר** (סמבטיון) ממשך להצחקי את צופיו ואפילו להנותם.

האמץ שחיק המפורסם מאוד. לעומת זאת, נשאר מבצעו של הדיקטאטור הקטן. ליצן הכמה יעקב בדה, מחוץ למעגלי משפחתו המרוחקים ביותר, אף מסביבתו של מאיר מרגלית, מבצעו הבלתי נשכח של שחיק. משנגשו אנשי זירה להכנת הדיקטאטור הקטן להצגה, שמכו כנראה על מאות הציגות של החייל האמץ שחיק שהוצגו בי אהל בפני אולמות מלאים וקופות שופעות. כחפונם כי רב, שכחו רק כנראה כי גם ספרו של האשק הציכי על-ליתו של החייל האמץ שחיק, שהופיע בהוצאת ספרית פועלים בתרגומו של מרדכי אבישאוול, וזה לתפוצה לא מעטה בזכות הצלחת ההצגה. מי שקרא ספר זה וטרח ללכת להצגת זירה, נדהם להיחכך עד כמה דומים כמה מפרקי הספר לפארוזיה המגוחכת והנלעגת שהכינו איזידור הרשקוביץ וירום מטמור, בהתימרם כי המחזה בולגארי במקורו.

הצגה כולה. לקהל הצופים, שאינו מצוי במיוחד אצל עיני תיאטרון ועליות-ביעור תיו, זרות הבניות המועלות על הבמה. אולם, הרף הכשולן הבא לידי ביטוי ב' עצם בחירת המחזה להצגה, יכול הקאמרי להצדיק את הצגת הערב אימפרוביזציה ולו רק בגלל השתתפותו של אברהם חלפי, בין חבר שחקניה. חלפי, הנושא על שכמו את נטל תפקידו של האב להיקרועיה ושל שח קוקימיקאי, המוכרח לקבל על עצמו תפי קיד טראגי-מאוד — עומד במשימות שהוטי לו עליו ומצליח בהן כולן. משחקי המזהיר של חלפי בהערב אימפרוביזציה, הוא בבחינת חריה בפני עצמה. הוא מאפיל על משחקה הטוב של רחל מרקוס, על משחקן של בנותיה (והרירה חריפאי, גילה אלמגור ובינט גולדפרב) ועל נסיונותיה הדרמטיים של דינה דורון-פסקין.

לגבי התיאטרון הקאמרי מההה הצגת ה' ערב אימפרוביזציה, נסיון דראמטי מענין, שגם אם יזכה למספר הצגות מועט, היו די מאמץ והכשרון שהושקעו בהכנתו כדאיים.

קרובו הרחוק של שוויק
הדיקטאטור הקטן (תיאטרון זירה) הוא קרוב משפחה רחוק מאוד של החייל

אמנות

תיאטרון הערב, משחק חלפי
הערב אימפרוביזציה (התיאטרון הקאמרי) הוא מחזה בשם זה על פי גושא טאח לואיני פיראנדלו, מחזאי איטלקי ופרו-פסור לספרות איטלקית באקדמיה הפדגוגית של רומא. בהקאמרי מוצג מחזה זה ב' כמיוו של הבמאי הצרפתי מרסל לופוביצי, המעיד על עצמו כי אחת מאופיותיו האמנויות, היתה להציג את הערב אימפרוביזציה. לופוביצי הצליח למעשה במשמתו: ב' כמיוו מציגים מיטב שחקני הקאמרי וצעי ריו, אימפרוביזציה מסוגנת היטב, אימפר-ביזיונית עד כדי כך, שהצופה באולם חש כאמת ובתמים כאילו הוא נמצא בתוך אולם חזרות תיאטרון, עוקב בענין אחר עבודתו הסוערת של הבמאי (אברהם ב'יויסוף).

אולם הצלחתו של הבמאי, שטעה אולי קצת פה ושם, בנישתו הבימתית למונולוגים הארוכים והכבדים — וזאת אולי משום שאינו שולט כלל בעברית — הצלחה זו, לא הועילה ולא כלום להצלחתה של ה'